

akordike, ni avtor te upošteval. Najbrže je hotel pokazati barabstvo in falotarijo v harmonični praprimtivnosti, ki naj bi ilustrirala banalnost. Moramo pa priznati, da se v množici natkanih motivičnih zapletkov nahajajo tu in tam dobri domisleki, ki jih Bravničar ni znal ali ni hotel popolnoma izvesti.

„Stoji, stoji Ljubljanca“ ni v glasbenem oziru niti satira niti operetna revija, tudi za opereto jo ne moremo smatrati iz enostavnega razloga, ker delo nima enotnosti v glasbenem dogajanju niti zaključenosti. Posamezne skupine ne morejo napraviti na poslušalca vtiska enotnosti, posebno, ker ga ni ustvaril avtor sam.

Delo je bilo težko izvedljivo za igralce, pevce in sploh za vse, ki so sodelovali. Zato izvajanja ne moremo oceniti, ker že delo samo nima najnужnejših pogojev, da bi lahko uspešno zaposlilo pevce in orkester.

Prav ni bilo od nekaterih, ki so poklicani, da duhovno posredujejo med avtorji in občinstvom, da so odklonili „Ljubljanco“ brez utemeljitve. To ni kritika, ako primerjaš glasbo „golažu brez paprike“, ampak fraza gospoda „kritika“, ki nima pojma niti o glasbenem snovanju niti o težavah slovenskih skladateljev.

Srečko Koporc.

LIKOVNA UMETNOST

RAZSTAVA ZAGREBŠKE „TROJICE“. Narodna galerija je povabila v goste zagrebško umetniško skupino „Trojico“, ki je po uspeli razstavi v Zagrebu razstavila nato meseca decembra v Jakopičevem paviljonu. Razstave so se udeležili vsi trije člani tega umetniškega kluba: slikarji Ljubo Babić, Vladimir Becić in Jerolim Miše. Kot gostje so razstavili z njimi poljski grafik W. Skoczylas, slikar A. Motika iz Mostarja in naš rojak Fran Pavlovec.

Razstava je bila umetnostni dogodek in ena izmed najpomembnejših, kar smo jih zadnja leta videli v Ljubljani. V obširnem pregledu nam je pokazala življenjsko delo grafika svetovnega slovesa, razen njega pa izbor najboljših hrvatskih slikarjev. Dasi med razstavljalci prav za prav ni globljih sorodnosti, je bil vtis celote vendar enoten. Pokazalo se je, da se tudi ostro nasprotni umetniški značaji skladajo, če so le veren izraz resnične osebnosti.

Slike, ki jih je razstavil *Ljubo Babić*, kažejo dela iz zadnjih petih let. Dasi močno različne, nam odkrivajo globoko kulturo slikarja, ki je sicer umetnostni eklektik, a zna s svojim močnim temperamentom prekvasiti tuje prvine v nov, svojstven izraz. Babić doživlja svet strastno in razumsko, kot uživalec in kritik. Tako tudi slika — vselej le kot malce hladen, oddaljen opazovalec, vselej sprejemljiv za lepoto, nad katero se naslaja, prepoln vtisov. Prvinske tvornosti, ki ustvarja iz nič, pogrešaš. Pri njegovih pokrajinah pa tudi tihožitjih se večkrat nehote spomniš na slikarsko tehniko tega ali onega, občutiš nenadoma kot odsev daljne, že znane osebnosti. Zlasti van Goghov vpliv je pogosten. Tudi tam, kjer uporablja tujo tehniko, po večini prodre skozi njo slikarjeva osebnost. Najbolj prepričevalen in iskren je v lirično ubranih slikah, kakršni sta na primer obe „Pomladanski krajini“. Zanimiva in barvno lepo odtehtana je pokrajina „Iz Mrežnice“, pa tudi obe tihožitji dokazujeta kar virtuozne slikarske spretnosti in žlahtne barvne dojemljivosti. Pozornost zasluži zaradi svoje otožne mirnosti v risbi in barvi „Pogreb“, čeprav spominja rahlo na daljne vzore. Kot esteta in kot človek kritičnega razuma je Babić umetnik, ki s svojim vestnim in poštenim delom seznanja ozek

krog ljubiteljev z umetnostjo velikega sveta, ni pa eden tistih samoniklih živih tvorcev, ki črpajo iz sebe in iz praglobine naroda.

Takšen ko Babić je tudi profesor na zagrebški umetnostni akademiji *Vladimir Becić*. Med obema pa je bistvena razlika. Medtem ko je prvi idealističen umetnik, ki — skoro na slovstven način — zgolj opisuje in obnavlja svet v ustaljenih oblikah, je Becić v bistvu realist, ki prirodo umetniško kar nagonsko na novo ustvarja. Pri Babiću uživaš obsežno znanje, plemenitost dovršenih oblik in ubranost barve, pri tem pa čutiš mirno samozavest, kakršno izžarevajo le samosvoji, resnično tvorni duhovi. Becić ne pozna ne gesel ne mode, pri njem ni nikjer nič tipanja, nič nejasnih poskusov. Njegovo delo je zanesljivo in smotreno, je plodna graditeljska delavnost. Vprašanja oblike zanj ni. Kakor je bil prvotno usmerjen čisto risarsko v smeri najpopolnejše plastičnosti, tako pomaga zdaj barva razkrojiti trdoto oblike in plastične grobosti.

Za Becića je najznačilnejši močno čuten, v bistvu preprosto človeški odnos do življenja. Iz njegovih del kar žari življenjska radost, ki prekipeva zdravja in moči — čisto drugače kakor pri Babiću, ki pri oblikovanju predmeta razmišlja. Občudovanja vsega, kar živi, so prepolni njegovi akti. Pogledati je treba le sijajni »Ležeči akt«, kjer pod toplo prepričevalnim tonom napete kože kar čutiš jedrnato meso. Tako je tudi trpko-sveže »Poljsko cvetje«. Sèm sodi tudi velika in življenjsko resnična, dasi v gradnji malce trdo postavljena kompozicija »Obisk v ateljeu«. Vse te postave, oblikovane s širokimi, odločnimi potezami, so telesno kar otipljive, svobodne v prostoru. Čisto slikarsko jih pa po svoji sočnosti, živosti barve in prepričevalni svežini modela presega še »Portret dame v kožuhu«.

Becić se je s svojo zbirko pokazal umetnika, ki je dozorel v sebi in je notranje zaokrožen, še več, kot rojenega slikarja, ki krepko stoji in trdno veruje vase in v svoje delo. Tako ni čudno, da si je že ustvaril šolo in da je njegov vpliv na mladino že opazen. Mnogi mlajši slovenski slikarji, ki so študirali v Zagrebu, kažejo že znake njegove osebnosti, ki je kakor ustvarjena za akademsko delovanje v dobrem pomenu. Zdi se, da bo prav Becić eden izmed temeljev bodoče umetnosti, kateri bodo pritekali mladi sokovi iz Zagreba.

Popolnoma drugačen je *Jerolim Miše*. Razstavil je vrsto oljnih slik, več dalmatinskih pokrajin, tihožitja in figure. Ker ne gradi plastično, se zdi, da vidimo po navadi le površino, ne pa predmetov samih, ki jih slikar predstavlja le kot zunanji videz, ne oblikuje jih pa kot resnična telesa. Zanimivo je primerjanje, kako se je Miše razvijal od »Otočanke«, podobe mlade deklice, slikane v nekem bolj risarskem, akademsko dopadljivem načinu, do »Potepuške«, ki je docela usmerjena na barvni izraz. Vendar bi izmed figur dal prvo mesto v barvi prav nežni, življenjsko verni podobi »Dekle šiva«, ki ima od vseh še največ značaja oljne slike. Miše namreč uporablja oljne barve po navadi na neki materialu tuj, dejal bi, akvarelen način, da se zde njegove slike zato, kakor da niso do kraja izdelane in samo zasnovane. Take so zlasti njegove pokrajine, ki prav zaradi tega vzbujajo dojem nedovršenih in vse premalo dognanih skic. Najboljša izmed njih je »Splitski jug«, kjer sta značaj pokrajine in svojevrstni izraz ozračja prav dobro podana. Miše je še neizzorel, odločno darovit umetnik.

O slikarju *A. Motiki* je po razstavljenih delih težko izreči pravilno sodbo. Olja in gvaši, ki jih je pokazal in ki so si tako podobni, ne zadoščajo za presojo, koliko je v njih izraznem načinu resnične nujnosti, koliko iskrenosti in

koliko so le plod mode. Po pojmovanju se v splošnem zde dela malce preprosta, po oblikovanju pa trda. Bojim se, da je ta nežno zastrti, pozno impresionistični način slikanja s svetlimi toni na beli podlagi le odsev tujih vzorov, da se pa za to, pri nas precéj nenavadno zunanostjo ne skriva enako nevsakdanja tvorna osebnost.

O *Franu Pavlovcu* sem na tem mestu poročal nedavno. Tokrat je s svežimi in sočnimi pokrajinami izpod Storžiča in od Polhovega gradca imel kot izrazit lirik posebno lahko stališče. Zanj kot romantičnega idealista, ki navzlic na videz stvarno pojmovanemu motivu ustvarja popolnoma svobodno, ni oblikovnih težav, kakršne se stavijo naturalističnemu slikarju. Pavlovec ne potrebuje perspektivistične poglobitve, ker mu je predmet — pa naj bodo to hiše ali drevesa — le kulisa v njegovi barvni dekoraciji. Zida izključno samo z barvo, ustvarja z njo ploskovite like, tako da na njegovih slikah ni prav nič ostrih obrisov, niti risbe niti telesnosti. Če je Babić slikar-kritik, Becić naturalistično plastični oblikovalec, je Pavlovec slikar-poet, ki črpa iz prepolne fantazije in mu je predmet samó kakor ozadje njegovim liričnim nastrojem.

Kot mogočna in čisto samosvoja protiutež pisanim slikarskim delom na razstavi je zajel in ovladal slehernega gledalca *W. Skoczylas* s svojo bogato zbirko lesorezov (54). Če se gledalcu pri kateremkoli ostalih razstavljalcev tu ali tam nehote pojavi vtis, da je marsikatero delo bolj plod artistske spretlosti kakor pa neizogiben izliv ali veren odsev globokega doživetja, je delo tega velikega Poljaka izraz mogočne osebnosti. V vseh njegovih listih je vidna neka, dejal bi, pobožna vdanost v delo, ki mu segajo korenine nazaj v mrakove prastare legendarne ljudske umetnosti. In vendar je pri vsem tem tako izrazito narodnostno poudarjenem delu na prečuden način združena neverjetno pristna starinska poteza s čisto živim, sodobnim pojmovanjem in čuvstvom.

Pregled *Skoczylasove* lesorezne zbirke, ki vsebuje liste iz dobe dvajsetih let, kaže nazorno razvoj njegove poti od impresionistične slikovitosti, ki beleži vtise trenutka in razpoloženja, pa do lesorezov zadnjih let, ki kažejo umirjenega in močno poglobljenega umetnika. Eno značilnost je ohranil mojster ves čas: dosledno je oblikoval svoje kompozicije z belimi linijami na črni ploskvi. Njegova prvotna tehnika, ki je spočetka učinkovala nekako slikarsko v nasprotju luči in sence, z igro svetlobnih lis, se je dosledno razvijala do današnje stopnje, kjer mu gradivo ne stavlja več prav nikakih ovir. Hkratu so se mu izrazna sredstva neprestano stopnjevala, dokler ni došel do sedanjega načina, ki uporablja samo še čista grafična sredstva, da po svoji do skrajnosti izbrušeni tehniki že kar tekmuje z mehaničnimi reprodukcijskimi metodami. Njegovo lesorezno delo je kakor celotna zgodovina te umetnosti v malem, tako da moremo reči, da ga do mala ni sloga in tehnike, katerih ne bi bil že uporabljal.

In vendar je stvariteljska moč tega redkega umetnika tolikšna, da oblika ni nikoli v oviro izrazu. Ta je tako neposreden, tako nepotvorjen, da je ves umetnik v svojem delu. Tako je le prav, da ga je tujina prištela med vodilne može sodobne poljske umetnosti, ki je ravno po svoji bogati grafiki dosegla mednarodno spoštovanje. V *Skoczylasu* se spajajo v skladno celoto najrazličnejši vplivi. Iskrena verska mistika in razbojniška romantika se zlivata s prav značilno poljsko sanjavostjo in strastno ljubeznijo do domovine v skupen izraz, katerega bi mogli najtočneje označiti kot slovansko širskost. Pa tudi ta je tako

vsečloveško neomejena in topla, da mora sleherni njegov lesorez zbuditi v vsakem umetniško dovzetnem gledalcu res čutno ugodje in čisto prvinski užitek na tej tako osebni in hkratu občečloveški umetnosti.

*

Prireditve, kakor je bila ta razstava, so izrednega pomena za nas vse: za občinstvo kakor tudi za umetnike. Potrebne so nam, da nam pokažejo, kaj in kako se ustvarja izven ozkega in zaprtega slovenskega sveta. Če so velike slikarske in kiparske razstave tujcev težko mogoče, bi vsaj poglavitne evropske grafične tvorce mogli videti doma v izvirniku brez posebnih žrtev. Za vzgojo obeh — ustvarjajočih in uživajočih — bi bili taki pregledi neizmerno koristni; saj je grafika in zanimanje zanjo pri nas komaj v povojih. Pa tudi je že zadnji čas, da se ozremo vsaj k najbližjim sosedom. Komaj nekaj ur je iz Ljubljane do Zagreba in vendar nam je — do mala vsem nam v Ljubljani in v Zagrebu — sosedna umetnost še čisto tuja. Razstave, kakršna je bila decembrska, nas morejo obvarovati pred kritičnim podcenjevanjem sosedov pa tudi pred prav tako napačnim precenjevanjem lastnega dela. Oboje je za naš razvoj enako škodljivo. Zlasti bi bile poučne skupne razstave, da bi se obojne moči pomerile in uspehi pravičnejše ocenili. Po tej razstavi bi želel, da povabi Narodna galerija kar kmalu še člane zagrebške »Zemlje«, zlasti še Brueghela naše Podravine, slikarja Krsta Hegedušića. O njem in njegovih je Ljubo Babić na predavanju, katero je ob razstavi priredil — v slovenskem jeziku — na ljubljanski univerzi, upravičeno poudarjal, da je prav njihovo delo pravo izhodišče in najboljše nade obetajoča kal samorodne, iz naroda zrasle hrvaške umetnosti bodočih dni.

K. Dobida.

GLOSE

NOV DOKAZ ZA DATIRANJE PREŠERNOVEGA SONETNEGA VENCA (v dopolnilo izvajanju v LZ-u 1934, 119): Gospa Vaštetova je dobila 16. februarja 1934 v Državni knjižnici v Ljubljani v roke Illyrisches Blatt iz 1834. leta, v katerem je Sonetni venec privezan isti 8. številki z dne 22. februarja kakor v Vrhovnikovem primerku.

Gre za slučajno najdbo. Ker je bil Illyrisches Blatt pod signaturo 6610 izposojen, so postregli gospe z dubleto pod signaturo 39.739. Letnik je prišel z nekaterimi drugimi sicer že pred 9. januarjem 1912 v last Državne knjižnice. Toda v knjižnici postrežejo navadno s signaturo 6610, ki nima Sonetnega venca, a separatna priloga dublete pri biblioteški obravnavi 9. jan. 1912 ni dobila niti kazalke niti opozorila v katalogih. Tako se je zgodilo, da je ta primerek ostal prešernoslovcem neznan, izvzemši seveda tistega izmed njih, ki dokaza za datiranje Sonetnega venca ni hotel izdati (DS 1921, 41; DS 1925, 282), ker ljubi metode po načelu: Warum denn einfach, wenn es kompliziert geht.

Da so Prešernov Sonetni venec poslali med občinstvo res 22. februarja 1834, je sedaj izven vsakega dvoma: izpričana sta vsaj dva naročnika ljubljanskega tednika, ki sta ga prejela kot prilogo s številko 8. z dne 22. februarja 1834. Dokaz je tem prepričevalnejši, ker je živel eden izmed teh naročnikov v Dolu pri Ljubljani, drugi bil urednik Carinthije v Celovcu, kakor opozarja zapis na ovoju letnika pod signaturo 39739: Eigenthum des M. S. Mayer zu Klagenfurt.

Fr. Kidrič.